

אם הייתי

כ"ו וישעיהו (צ"ח)

קול אלהים (1) ח"ה

יד. והקדוש בעל ח"ה ז"ל היה מפרש דברי יעקב אע"ה (בראשית ל"ב, ד') עם לבן נרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים (רש"י

אנחנו צריכים להתבונן בהתנהגותם של תלמידי לבן כדי ללמוד איך להתנהג במע"ט

שם), כי הכוונה בזה שהתאונן על עצמו שלא הגיע במעשיו הטובים להנהגתו של לבן במעשיו הרעים, ויעקב אמר על עצמו שלא התאמץ כ"כ במע"ט כמו לבן במעשים רעים.

והיה המהנהג הנשאר לפליטה (לב, ט). וברש"י: על כרחו, כי אלהם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה. וברמב"ן לעיל (פסוק ד) כתב: ולמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו. כבר ביארנו בארוכה כמה פעמים ענין זה אשר מצינו בחז"ל (בר"ר נה) כי האבות שמרו דרך ארץ, היינו הטבע, והשתדלו בטבע בכל יכלתם, וכי יש חיוב ומצוה על כל אדם לשמור על הטבע כיון שהוא הזכרת אלהים, ומחויבים אנו לשמור ואסור לעבור עליו, כמו שאנו מחויבים לשמור כל מצוות התורה". (עיין בדה"מ ח"א מאמר ו). אלא ששמירת הטבע היא עבודה לא קלה, כי בנקל יוכל האדם לבא על ידו לכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזו היתה גדלותן של האבות, ורק אדם שלם כנעקב היה בכחו לקיים טבע, ולמוג בכל מעשיהם טבע ולמעלה מן הטבע יחד, הכנת דורון ותפלה בבת אחת, (ועיי"ש מאמר טו).

2
רש"י
כ"ו

ראיתי מעשה רב אצל הח"ה זצ"ל. בעת פטירת נכדו, כשרב הצער והיגון וכולם ישבו ובכו, והנה קרא הח"ה זצ"ל וצוה לסדר אוכל, באמרו כי מאחר שהלויה תתמשך והקבורה תהיה באחור זמן של היום, על כן צריכים מקודם לאכול. זאת היא הנהגת אדם גדול כהח"ה זצ"ל, כי שמר את הטבע בסדרי והאכילה, והיה זה לפניו חיוב ומצוה ככל מצוות שבתורה, ואם אמנם מחויבים להתאבל ולבכות על מת, אבל גם סדרי האכילה ובריאות הגוף צריכים לשמור. ברמב"ם הלכות דעות פ"ד, סודרו הלכות הנהגת אדם בשמירת גופו, ובהנהגת אכילה העמיד דינים מדינים שונים, כמו לא לאכול עד שתמלא כריסו אלא יפחית כמו רביע משבעתו, ולא ישתה מים בתוך המזון, ולא יאכל עד שיבדוק עצמו, ועוד ועוד, שהם כולם דינים שחיונם מצד טבע הענינים, כי אמנם כן הוא הדבר, כי על טבע יש שולחן ערוך שלם, מפורט ומפורש על כל הלכותיו ודיניו, ולשמרם ולקיימם צריכים לאיש דגול ונישא באמת.

קראנו היום בתורה בפרשת השבוע מה שיעקב אבינו אמר לה' "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך" (1) הפירוש הפשוט הוא: קטן אנכי, אינני כראי וראוי לכל החסדים שעשית עמדי, "כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות", ולכן אני מתירא מפני עשיו וכי"ש"י פירש כך: חוששני שנעשיתי קטן מחמת כל החסדים שעשית עמדי, חוששני שנתמעטו זכויותי על ידי כך, כי "כל העושים לו נס מנכין לו מזכויותיו".

3
רש"י
והוא ע"פ

3) פירוש אחר פירש "הרב הזקן", ר' שניאור זלמן מלאדי ז"ל בעל ה"תניא". כשנשתחרר "הרב הזקן" מבית האסורים שבפטרבורג - אגב, בשבוע זה ביום י"ט בכסליו חל חג הגאולה והשחרור של הרב, והחסידים חוגגים יום זה בכל שנה - כתב מכתב לאנ"ש (החסידים קוראים את חבריהם בשם אנ"ש, ראשי תיבות "אנשי שלומיננו") והוא נדפס בחלק שני מספר ה"תניא" הנקרא בשם "אגרת הקודש", בפרק ב. המכתב מתחיל "קטנתי מכל החסדים", והחסידים קוראים לו במקוצר ה"קטנתי". ותיקי החסידים נוהגים בי"ט כסליו ללמוד את ה"קטנתי". במכתב הזה מודיע הרב לחסידים מכל החסדים שעשה ה' עמו, ומזהירים "לבלתי רום לבבם מאחיהם" המתנגדים להם, ויתנהגו עמהם בענוה ובמענה רך וכו'. בראשיתו של המכתב מפרש הרב את דברי יעקב "קטנתי מכל החסדים" כך: מרגיש אני את קטנותי ואפסיותי מחמת כל החסדים שהשפעת עלי, "כולא קמיה כלא חשיב" (הכל לפניו כלא יחשב), וכל מי שהוא יותר "קמיה", יותר קרוב לה', הוא יותר "כלא" בעיניו, שמתוך שהוא מכיר ומרגיש יותר את רוממותו וגדלותו של אור ה' הרי הוא רואה יותר את כל קטנותו ושפלותו הוא (השוה לדברי הנביא "וכאז במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ד' ומקדר גאונו"). ומתוך שכל חסד הוא גילוי קרבת אלקים, בחינת "וימינו תחבקני", לכן כשהושפע על יעקב אבינו הרבה חסדים והכיר והרגיש את ה"ימין

(4)
Reflection
of the Law

1 The confrontation of Jacob and Esau, after twenty years of separation, has been interpreted by our Sages and commentators as a paradigm, guiding future generations of Jews in their relation to other groups. Many years earlier, the two brothers had parted under threatening circumstances and now, hopefully mellowed by the passage of time, the two old adversaries were about to meet. The text is remarkably incisive: "And he [Jacob] commanded those at the front, saying, When Esau my brother meets you and asks you, saying: 'Whose are you and where are you going?' And whose [animals] are these ahead of you?' Then you shall answer that they are your servant Jacob's: 'It is a present sent to my lord, Esau, and behold he [Jacob] is right behind us'" (Gen. 32:17-18).⁷

2 Jacob anticipated that Esau would ask three questions of him and his family as they approached to take up residence in Canaan. "Whose are you?"—To whom do you pledge your ultimate loyalty? "And where are you going?"—What objectives and goals do you seek for yourself in the future? Who is your God and what manner of life and discipline will He require of you and your descendants? These two inquiries relate to Jacob's soul and spiritual identity. Consequently, Jacob commanded his representatives to reply boldly, clearly, and precisely that their souls, their personalities, their metaphysical identities, their spiritual future and social commitment were the private concerns of Jacob. "They are your servant Jacob's," and no human power may interfere or attempt to sever this eternal bond with God which had been established in the covenant with Abraham.

3 Jacob anticipated, however, that Esau would also ask a third question: "And whose are these [cattle, gifts, etc.] ahead of you?"—Are you ready to contribute your talents, capabilities, and material resources toward the material and cultural welfare of the general society? Are you ready to give of your oxen, goats, camels, and bulls? Are you willing to pay taxes, to develop and industrialize the country? This third question is focused on secular aspects of life. To this question Jacob instructed his agents to answer in the affirmative: "It is a present to my lord, Esau." Yes, we are determined to participate in every civic, scientific, and political enterprise. We feel obligated to enrich society with our creative talents and to be constructive and useful citizens.

4 This testament handed down to us by Jacob is particularly relevant in our day when, after millennia of separation, various gestures of rapprochement are being made. The identical questions are implicitly being heard: "Whose are you? Where are you going? Whose are these before you?" A millennia-old history demands of us that we meet these challenges courageously and give the same answers which were entrusted to Jacob's messengers several thousand years ago.

1 ויותר יעקב לבדו (לב, כה). ובמדרש אמרו (בר"ר עז, א): ר' ברכיה בשם ר' סימון אמר אין כאל (דברים לג) ומי כאל ישורון — ישראל סבא מה הקב"ה כתיב בו (ישעי' ב) ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו, ע"כ. ראו חז"ל בפסוק של "ויותר יעקב לבדו", כי יש בזה ענין התדמות למדותיו ית'. הקב"ה הרי שמו "לבדו", ולא כמו שרגילים להבין כפשוטו — כי אין לו צורך בזולתו, שאם כן, לא היה שייך לאמור כזה על יעקב, אלא הענין הוא יותר עמוק, וכפי שדיברנו כבר פעמים רבות, הענין הוא, כי זה ממדותיו של הקב"ה — מדה של "לבדו". הרי יש בריאה, ויש סוד של "יצר משרתים", כביכול כאלו

(5)
אין תירי

(2)

הקב"ה יש לו צורך בבריאה, כביכול כאילו זקוק לעזר, בבחינת, ואביט ואין עזר" (ישעי' סג, ה), "תנו עוז לא־להים" (תהלים סח, לה), הנה זוהי ההנהגה בשאר מדותיו, אבל יש עוד מדה של "לבדו" ובמדה הזו היא הכל בה, בהנהגת המדה הזו היא כבר אין שום צורך ולא הודקקות לעזר כלשהו מזולתו, הכל בטל בתכלית לעומת המדה של "לבדו", היא המדה השולטת על כל המדות — "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" — או ודאי היה יחידי בתכלית, "ואחרי כאלות הכל לבדו ימלוך נורא", — ג"כ יחידי, לבדו בתכלית, וכלום לא חסר. ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמר", — לא נאמר זה להגיד כי נשאר עזוב באין עזר, וכאן מצא איש מקום להאבק אתו, לפי דברי חז"ל הנה זה אדרבה, — בגדלותו של יעקב קא מדכירינן, כי בא לפסגת מדרגתו, כי היה ידומה לו ית' במדה של לבדו, לא היה נצרך לכולם עזר, כי היא מדה דכולה בה, ובמדה זו דוקא הוא אשר לחם ונתברך. והוא ע"ד אמרם ז"ל בפסחים (ק"ח). "בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש אמר גבריאל לפני הקב"ה רבש"ע ארד ואצנן ואציל את הצדיק מכבשן האש אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו נאה ליחיד להציל את היחיד". — מדתו של הקב"ה הלא היא "יחיד", "לבדו", וכן אאע"ה היה לו מדה של יחיד, "יחידות" בתכלית, וכזה הוא "יותר יעקב לבדו".

הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב" (במדבר כג, ט) ותרגם יונתן בן עוזיאל: "הא עמא בלחודיהון עתידין למיחסן עלמא מטול דבנימוסי אומיא לא מדברין". הנה כי כל זכות העוה"ב הוא מפני "דבנימוסי אומיא לא מדברין"? אולם ביאור הענין הוא, כי אמנם מאין באמת זה הכח לא להתערב בין הגוים, לא לחקות מהלכי הגוים, "בחוקותיהם לא תלכו", הלא זה מאותה המדה של עם ישראל שזכו להם אבותיהם הקדושים להיות עם "לבדו", בירושה הנה כולם "לבדיים", "יחדיים", "עצמיים", אינם נמשכים לשום זולת, כי אינם נצרכים לשום זולת, יש להם, בהם, ועמהם, בכל מכל כל, הוא סוד המדה של "לבדו", כמדת הקב"ה. והוא סוד עוה"ב, ואם כן ודאי "בלחודיהון עתידין למיחסן עלמא". ויצא לנו מזה הערה נוראה, כי סוד עוה"ב הוא, עד כמה שאדם הוא "לבדי", "עצמי", והוא מבהיל.

שנו באבות (פ"ד א) בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם וכו' איזהו גבור הכובש את יצרו וכו' איזהו עשיר השמח בחלקו וכו' איזהו מכובד המכבד את הבריות וכו'. רבו השאלות בן המשנה, וכבר פעם דיברנו על זה בארוכה. (ועיין בספר דרך חיים למהר"ל ז"ל). בן זומא מגיד לנו בזה סוד נפלא, כי אדם יש לו בו ובעצמו כל המעלות בלתי תלוי כלל באחרים, ואדרבה שלמותן של המעלות הן דוקא כשבאין בכח עצמיותו, ובא ראה כמה גדול ומקיף הוא זה הכח, אילו היתה מעלת החכמה תלויה במסירות המלמד, א"כ כשלא יהיה לו מלמד הנהו חסר לגמרי ואיפה זה שלמות מעלתו, אבל הלומד מכל אדם, הרי הוא אוהב חכמה בעצמו, והמעלה בעצמו היא, והוא השלם לעולם. שלמה המלך אמר (משלי יז, כד) "את פני מבין חכמה ועיני כסיל בקצה ארץ". מבקר הוא בזה את אלה המבקשים חכמה בקצה הארץ, כי אלה הצרכים לקחת חכמה מרחקים ישארו ודאי בשטויותיהם, אולם למבין הנה החכמה היא את פניו, בקרוב לו ובעצמו, — דרכו של איש להיות יוצא לשוק ולומד בינה מבני אדם (בר"ר ית, א), והחכמות היותר גדולות הנה זה ימצא האדם בעצמו הוא. אם מעלת הגבורה היתה תלויה בנצחונו על אחרים א"כ מה יהיה כשהשני יותר גבור ממנו, א"כ איפה היא שלמות גבורתו, אבל הכובש את יצרו הנה זה הגבורה האמיתית, אתו תלין ולא תעדר ממנו לעולם, והוא השלם בדאי. גם עשירות מעלה היא, כי מה יתרון לאדם בכל עמלו אם כל קניניו יהיו תלויים בגנבים ושודדי לילה, מעלת העשירות ג"כ היא דוקא בעצמו של האדם, כשהאדם שמח בחלקו היא העשירות האמיתית בכל שלמותה. אם הכבוד של האדם היה תלוי כשבני אדם אחרים מכבדים אותו, א"כ מה יעשה, כשהאחרים יסרבו ולא יפזרו לו בכבודם, הרי ישאר גם ללעג ולבזו, אוי ואבוי לכבוד כזה התלוי בבני אדם, אלא איזהו מכובד באמת — המכבד את הבריות. הנה קנה הכבוד את נפשו, ברוך הוא בכל מכל כל, והכל יש לו בעצמו, בלתי תלוי כלל בזולתו, הוא סוד המדה של "לבדו", מתוך מדה זו ובכח זה הנה אמנם "בנימוסי אומיא לא מדברין", לא כאלה אשר תמיד מיסרכי סרוכי, כעיר זה שהולך אחר שיחה נאה, אלא עצמי, "יחדי" הוא בתכלית, והוא סוד עוה"ב ד"עתידין למיחסן". הן עם לבדד ישכר! (ועיין בדחר"מ ג, כה).

לב, כח ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב

מחבר אחד בא אל המלבי"ם עם חיבורו, שקרא שמו "זיאמר יעקב", וביקש הסכמה עליו. עילעל המלבי"ם בספר הנה והנה, ואמר: השם "זיאמר יעקב" נאה מאד לספר זה. הנה המחבר לשמע השבח, ושאל את המלבי"ם: מרוע מצא השם חן בעיניו? חייך המלבי"ם ואמר: אף בתורה מוצאים אנו "זיאמר יעקב", ולא כתוב מה אמר...

7) חנה ל טיה

1 וַיַּעֲקֹב נֶסֶע סִכְתָּהּ וַיִּבֶן לָהּ בַּיִת וַלְמִקְנָהּ עָשָׂה סִכַּת עַל־בֶּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סִכּוֹת¹. כַּפְּשׁוֹטוֹ, לַעֲצֵמוֹ בְּנֵה בַיִת וְלִמְקָנָהּ שָׁלוּ עָשָׂה סִכּוֹת.

וְאִם כֵּן, אַפּוֹא, לְמָה קָרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם לְפִי הַמְּקָנָה וְלֹא עַל שֵׁם עֲצֵמוֹ? כְּלוּם יֵשׁ הַשִּׁיבוֹת יוֹתֵר ל"מְקָנָהוּ" מֵאֲשֶׁר "לָרִי"?

6 הַבַּיִת וְהַסּוּכָה — דִּירַת קִבֵּעַ וְדִירַת עֵרָאִי. הַבַּיִת קִבֵּועַ וְעוֹמֵד, יַעֲיֵב וְאִיתָן, וְהַסּוּכָה עֵרָאִית, חוֹלְפַת וְעוֹבֵרַת. "כִּי־גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עַמִּי"². מִבְּחִינַת הָרוּחַ אָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת תּוֹשֵׁב. הָרוּחַ וְהַנְּשֵׁמָה נִשְׁאָרוֹת קִיּוּמֹת לְעוֹלָם. וּמִבְּחִינַת הַחּוֹמֵר אָדָם צָרִיךְ לִהְרַגֵּשׁ כִּי הַכֹּל חוֹלֵף וְעוֹבֵר, וְאִין דְּבַר קָיָים וְנִצְחִי לְעוֹלָם. כֹּל דְּבַר "הוּא וְנִפְסֵד". אֲבָל אִין אָדָם יוֹכֵל לִהְיוֹת כֹּל־כּוֹלוֹ בְּעוֹלָם הָרוּחַ בְּלִבְדוֹ. לֹא נִיתְנָה תּוֹרָה לְמַלְאכֵי הַשָּׁרָת. בְּעַל כִּרְחוּ הוּא מְשׁוּעָבֵד גַּם לְצָרְכֵים הַחֲמַרְיִים, וְאָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד. וְכֵן גַּם אִין אָדָם צָרִיךְ לִחְיוֹת כּוֹלוֹ בְּעוֹלָם הַחּוֹמֵר וְהַגֶּשֶׁם, כְּבַהֲמוֹת וְשֹׂאֵר בְּעֵלֵי חַיִּים. וּמִמִּילָא יוֹצֵא כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עַמִּי. גֵּרִים מִבְּחִינַת הַחּוֹמֵר וְתוֹשְׁבִים מִבְּחִינַת הָרוּחַ.

16 "לו" פִּירוּשׁוֹ לַעֲצֵמוֹתָּ וּמַהוּתָּ. "וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק, וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבָרְהָם נָתַן אֲבָרְהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחם מֵעַל יִצְחָק בְּנֵוֹ"³. אֶת עֲצֵמוֹתָּ וּמַהוּתָּ שֶׁל אֲבָרְהָם, אֶת קְדוּשָׁתוֹ וְעִבְדוּתוֹ הַיְהוּדִית אֲב לְיִשְׂרָאֵל, אֶת כֹּל זֶה נָתַן לְיִצְחָק. הוּא הִיָּה הַחֲמִשָּׁן שֶׁל אֲבָרְהָם. וְלִבְנֵי הַפִּלְגְשִׁים נָתַן אֶת קִנְיָנֵי הַחֲמַרְיִים, מִתְּנֹת כֶּסֶף וְחֶזֶק וְכִיּוּצָא.

4 אֵף כֵּן. "וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת". לַעֲצֵמוֹתָּ וּמַהוּתָּ, לְעַבְדוּתוֹ וְקְדוּשָׁתוֹ, עָשָׂה מָקוֹם קִבֵּועַ. יָדַע וְהִרְגִישׁ שׁוֹחֵי הַקְּבִיעוֹת שָׁלוּ. וְלִקְנִינֵי הַחֲמַרְיִים עָשָׂה דִּירַת עֵרָאִי, סוּכּוֹת. וּבִשְׁבִיל לְהַשְׁרִישׁ לְדוֹרוֹת שֶׁהַמָּקוֹם הַגִּשְׁמִי הוּא (וּמִמְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן הַפְּסוּק הַבֹּא: "וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם וְכוּ' אֲשֶׁר בְּאָרֶץ כְּנָעַן", מִשְׁמַע שֶׁסּוּכּוֹת לֹא הִיָּה בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל) אִינוֹ אֵלָּא "פְּרוּדוֹדוֹ" וְעֵרָאִי, קָרָא לְמָקוֹם הַהוּא סוּכּוֹת.

8
תורה
ויקרא

1 וְרַבִּים יִשְׁאָלוּ וְאִיךְ עָשׂוּ בְנֵי

יעקב הצדיקים המעשה הזה לשפוך דם נקי. והרב השיב בספר שופטים⁴⁰ ואמר שבני נח מצווים על הדינים. והוא להושיב דינין⁴¹ בכל פלך ופלך לדון בשש מצות שלהן*. ובן נח שעבר על אחת מהן הוא נהרג בסייף.⁴² ראה אחד שעבר על אחת מהן ולא דנוהו להרגו הרי זה הרואה יהרג בסייף⁴³. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו* ולא דנוהו. ואין דברים הללו נכונים בעיניי. שאם כן היה יעקב אבינו חייב להיות קודם וזוכה במיתתם. ואם פחד מהם למה לעס על בניו וארר אפס אחר כמה זמנים וענש אותם וחלקם והפיצם. והלא הם זכו ועשו מצוה ובטחו באלהים והצילם. ועל דעתי*. הדינין שמנו לבני נח בשבע מצות שלהם אינם להושיב דינין בכל פלך ופלך

בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועושה ושכר שכיר⁴⁴ ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן. כענין הדינין שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועשק או אנס ופתה בתו של חבירו או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן. ומכלל המצוה הזאת שיושיבו דינין גם בכל עיר ועיר כישראל, ואם לא עשו כן אינן נהרגין, שזו מצוה עשה בהם. ולא אמרו⁴⁵ אלא אזהרה שלהן זו היא מיתתן, ולא תקרא אזהרה אלא המניעה בלא וכך דרך הגמרא בסנהדרין*.

16 ובירושלמי* אמרו בדינין של נח, הטוה דינו נהרג, לקח שחד נהרג. בדיני ישראל, כל דין שאתה יודע שאתה שלם ממנו* אי אתה רשאי לברוח ממנו, וכל שאתה יודע שאי אתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו. נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין איני נזקק לכם כי תוספת היא בישראל לא תגורו מפני איש⁴⁶. אל תכניס דבריך מפני איש⁴⁷. וכל שכן שלא יִהְרַג כְּשֵׁלָא יַעֲשֵׂה עֲצֵמוֹ קִצִּין שׁוֹטֵר וּמוֹשֵׁל⁴⁸ לְשִׁפּוֹט אֶת אֲדוֹנָיו. וְמָה יִבְקֵשׁ בְּהֵן הָרַב חַיִּיב*, וְכִי אֲנִישִׁי שְׁכָם וְכֹל שְׁבַעַה עֲמִמִּין לֹא עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וּמַגְלָה עֲרִיּוֹת וְעוֹשִׂים כֹּל תּוֹעֵבוֹת הַשֵּׁם הַיְי, וְהַכְּתוּב צוּחַ עֲלֵיהֶן כַּכֵּהָ מִקּוֹמוֹת עַל הַהַרִים הַרְמִים וְעַל הַגְּבַעוֹת וְתַחַת כֹּל עֵץ רַעֲנָן וְכוּ'⁴⁹. לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת וְכוּ'⁵⁰. וּבִגְלוּי עֲרִיּוֹת כִּי אֶת כֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ וְכוּ'⁵¹ אֵלָּא שְׁאִין הַדְּבַר מִסּוֹר לְיַעֲקֹב וּבְנָיו לַעֲשׂוֹת בְּהֵם הַדִּין. אֲבָל עֵנֶן שְׁכָם, כִּי בְנֵי יַעֲקֹב, בַּעֲבוּר שֶׁהָיוּ אֲנִישִׁי שְׁכָם רַשְׁעִים* וְדָמָם חָשׁוּב לָהֶם כַּמִּים⁵², רָצוּ לְהִנָּקֵם מֵהֶם בַּחֲרִב

20 בְּנִקְמַת⁵³, וְהִרְגוּ הַמֶּלֶךְ וְכֹל אֲנִישִׁי עִירוֹ כִּי עֲבָדוּ הֵם. וְסָרִים אֶל מִשְׁמַעְתּוֹ⁵⁴. וְאִין הַבְּרִית אֲשֶׁר נִמְלָו נִחְשָׁב בְּעֵינֵיהֶם לְמֵאוּמָה כִּי הָיָה לְהַחֲזִיק לְאֲדוֹנֵיהֶם. וְעַקֵּב אָמַר לָהֶם רַבְרָא

9
תורה
ויקרא

ויבא יעקב שלם עיר שבם וכו' (ג).
(ד). ברש"י שלם בגופו שנתרפא
מלעמו, שלם בממונו שלא חסר כלום
מכל אותו דורון, שלם בצורתו שלא שכת
תלמודו בבית לבן. ולכאורה דבריו נרייכים
ביאור מה שכתב שלם בממונו שלא חסר
כלום מכל אותו דורון, דהא למעשה חסר.
ועיין באור החיים הקדוש שהקשה כן,
ומתוך שהקב"ה השלים לו מה שחסר
מן הדורון.

ויש לפרש בעוד אופן דיש לומר דכתוב
כאן מעלה גדולה במדת ההסתפקות,
על פי מה דליתא בספר לב אליהו בפרשת
ויאל בשם השל"ה, שפירש הפסוק ודורשי
ה' לא יחסרו כל טוב, דאין כתיב שיהיה
להם כל טוב אלא שלא יחסרו כל טוב, כלומר
שלא יחסר להם מפני שאין להם צורך בכל
הדברים אשר העולם רודפים אחריהם וטוב
להם גם בלא זה, לכן לא יחסרו כל טוב,
ואמר ר' אליהו ז"ל שם משל נאה על זה,
לאחד שינא מצית חבירו ויאמר באנחתו או
לו לזה שלא ראיתי אפילו סם רפואה אחת
בביתו, ויחנקו עליו, מה לך להסתמך אילו
היה חולה ואין לו סמי רפואה למחלתו, ניחא
מה שאחה מנטער עליו, אבל הוא צריך
ושלם, ואין לו צורך בשום תרופות, אם כן
אדרבה שמחה גדולה היא. וכן הדבר הזה,
אדם מן השוק נכנס לבית בן חורה ואין
רואה את המותרות שהוא וחביריו מורגלים
בהם, הרי הוא יואל ומנטער בצערן של
בתלמידי חכמים וכו', אבל באמת הת"ח שש
ושמת ב' לא חסר לו כלל אלו הדברים שרואים
בה הסמוך ורודפים אחריהם, וזהו מה שאמר

דוד המלך ע"ה ודורשי ה' לא יחסרו כל
טוב וכנ"ל, ע"כ.
ובביאור הדברים, לדדיקים חיים בעולם
הזה בצטחון חזק, שכל מה
שצריך כדי לחיות, הקב"ה שהוא הזן ומפרנס
לכל הבריאה יתן לו, וכל חוץ מזה מאמינים
באמונה שלימה שאין שייכות להם, ועל ידי
זה אין חסר להם כלום. וכמו ששמעתי מב"ק
אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א בשם
הרה"ק מולאטשוב ז"ל ביאור בצרכת שעשה
לי כל צרכי, דהאין יכול להוציא שקר מפיו,
הוא חסר לו זה חוה, אלא הביאור הוא,
שעשה לי דכל מה שעושה הקב"ה בעצורי,
אני מאמין שזה כל צרכי, דאם אני צריך
ליותר הקב"ה יתן, ואם לא נתן, זה סימן
ל שאני לא צריך לזה, ומשום הכי כל מה שיש
לי הוא כל צרכי (ועיין בחוכמת הלכות שער הנטחון).
ולפי"ז יש לפרש, דיעקב אבינו היה
במדריגה זה ולא חסר כלום ממה
ששלט לדורון דזה היה רצון הבורא, וממילא
היה שמח במה שיש לו, ולא הרגיש כלום
שחסר לו דבר, ודורשי ה' לא יחסרו כל
טוב. ועיין כלי יקר (ג, יא).

10
ויש

ט) ויאמר עשו יש לי רב. משמע רב אבל לא כל, ויעקב אמר כי חנני אלהים וכי
יש לי כל, לפי שהרשעים אע"פ שיש להם כל כסף וזהב שבעולם מ"מ
נראה להם שעדיין הם חסרים, ויש להם רב אבל לא כל צרכם, לכך אמר עשו יש
לי רב אבל לא כל כי עדיין חסרים המה, יש בידו מנה מתאוה למאמץ, והצדיקים
בהפך זה כי אפילו אם יש מעט בידם הם מסתפקים בו ושמחים בחלקם, ונראה
כאלו יש להם כל, כמ"ש (קהלת ה. יח) גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים
והשליטו לאכול ממנו וגו' זו מתת אלהים הוא, ואח"כ אמר איש אשר יתן לו האלהים
עושר ונכסים וכבוד ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאוה ולא ישליטנו האלהים לאכול
ממנו וגו'. וקשה למה הזכיר תחלה אשר נתן לו האלהים לשון עבר, ואח"כ אמר
אשר יתן לו האלהים יתן להבא משמע,
אלא לפי שפסוק ראשון מדבר באיש צדיק, אשר לא יבקר בין רב למעט כי אפילו
במועט שבידו דומה לו כאילו כבר נתן לו האלהים את כל, ואיש כזה שליט על
ממונו לעשות בו כרצונו והשליטו האלהים וגו', אבל פסוק שני מדבר ברשע רע,
שלעולם אין כל העולם שוה לו די ספוקו כי לעולם הוא מבקש שיתן לו ה'
עוד להבא עושר ונכסים, ומבקש גם הכבוד המדומי המושג ע"י ריבוי העושר,
משא"כ באיש טוב לפני האלהים אשר ימלט ובורח מן הכבוד ע"כ לא הזכיר הכבוד
בראשון, ואח"כ הזכירו ברודפים אחר ריבוי הממון, אף ע"פ שבאמת אינו חסר
לנפשו מכל אשר יתאוה ויש בידו די מחסורו, והוא על כל פנים יתאוה שיתן לו ה'
עוד, זה האיש ודאי לא ישליטנו האלהים לאכול ממנו כי ממונו שליט עליו אל
כל אשר יחפוץ יטנו, אבל הוא אינו שליט על ממונו ועינו צרה בשלו, ויש לו שר
הממונה עליו ולא יניחו לנגוע בממונו ליקח ממנו ולהוציאו לצדקה או לצרכו. ע"כ
נאמר בעשו יש לי רב, וביעקב יש לי כל, והזכיר לשון חנני כי הצדיקים לעולם
אינן תולין במעשיהם הטובים, וחושבים שכל הניתן להם חסד אל כל היום הוא,
הנותן להם על צד החנינה, אבל הרשעים על הרוב הוא שהמה חושבים א"ע לצדיקים
וחושבים שהכל ניתן להם על צד החיוב.

11
לי יקר